

Robert George Nypels

Van a-militair arts tot generaal-majoor van gezondheid

Een militair-medische non-autobiografie

Leo van Bergen

Eerste druk, mei 2020

Quo Vadis Uitgeverij
Postbus 1027
6501 BA Nijmegen
The Netherlands
Tel: 0031 (0)24-3243653
Website: www.qvuitgeverij.nl
E-mail: info@qvuitgeverij.nl

Foto's cover: privécollectie Robert Nypels
Foto's binnenwerk: privécollectie Robert Nypels, tenzij anders vermeld

Vormgeving: Anima Vormgeving en Communicatie, Nijmegen

Eindredactie: Lardenoye Journalistieke Producties (LJP), Nijmegen

Druk: Hendrix de Meesterdrukkers, Peer

ISBN 978-94-92435-15-6

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De auteurs en Quo Vadis Uitgeverij hebben getracht alle rechthebbenden van het illustratiemateriaal te achterhalen. Mochten personen desondanks van mening zijn dat de rechten niet zijn gehonoreerd, dan kunnen zij zich wenden tot de uitgeverij.

© NTPF/Leo van Bergen/ Quo Vadis Uitgeverij

Inhoud

Voorwoord	5
Mijn jeugd en vaders afkeer van 'het militaire'	7
De studietijd en de eerste militair-medische ervaringen	14
De dienstplicht en de gang naar beroepsmilitair	21
Mijn eerste twee jaren – maar niet heus – als beroeps	31
Nieuw-Guinea en de geboorte van het militair-medische eenheidsplan	35
Naar Duitsland en het belang van hygiëne	54
Naar Den Haag en het belang van beleid	65
Naar het ministerie en 'de jaren zeventig'	75
De veteranen en hun strijd om zorg	106
Na mijn diensttijd	114
Slot	117
Bronnen	120

Mijn naam is Nypels.

Robert George Nypels.

Ik ben arts.

Mijn opa was een generaal-majoor.

Mijn vader had een hekel aan alles wat militair was.

Dit is mijn verhaal.

Voorwoord

Dit boek gaat over Robert Nypels. Het is een eer dit voorwoord te mogen schrijven in een boek dat het professionele militaire leven van deze man beschrijft. Het neemt ons mee in een persoonlijk gekleurd verhaal over de militaire geneeskunde op een manier die niet in de normale geschiedschrijving van het militaire apparaat zou zijn beschreven. Dr. Leo van Bergen, medisch historicus en schrijver, heeft in een aantal interviews met Robert en zijn vrouw Hotsche het materiaal verzameld en bewerkt tot de mooie bundel die u nu voor zich heeft.

Robert Nypels begon als een arts die in feite toevallig in uniform liep. De soldaten waren zijn patiënten. Dit boek gaat over de betekenis die 'militair arts zijn' heeft gehad in zijn leven. Het bleek zoveel meer dan alleen arts-zijn. Zoals in deze bundel wordt gesteld, bleek de militaire geneeskunde in feite een 'Gordiaanse knoop'; er zijn zo ontzettend veel met elkaar samenhangende en met elkaar verstrikte facetten waar steeds weer met zorgvuldigheid aandacht aan moet worden besteed. Militaire geneeskunde is, zoals Leo van Bergen het Rob zo fraai in zijn slotwoorden laat zeggen, veel meer dan het louter behandelen van ziek of gewond geraakte soldaten; het is ook bedrijfsgeneeskunde, preventie, hygiëne, keuren en controleren. Maar het is ook politiek, beleid, wetenschap, zielszorg en er zijn regels, wetten en eden, het is nationaal en het is internationaal. Het is ook overleg met en bestuurslid zijn van aanpalende organisaties, meedenken met de vechtende collega's mede in de hoop dat zij met jou meedenken, en ja: het is zeker ook behandelen. En dat allemaal met als doel de actieve en postactieve militairen zoveel mogelijk leed te besparen, in welk opzicht dan ook. Robert Nypels is altijd van mening geweest dat de militair, met name onder operationele omstandigheden, recht heeft op de best mogelijke gezondheidszorg, in zowel lichamelijk als geestelijk opzicht.

Hij was in de jaren tachtig Directeur Militair Geneeskundige Diensten en maakte zich toen al hard voor een hoogleraarsstoel militaire geneeskunde. Ook kreeg de Inspectie Militaire Geneeskunde (IMG) onder Nypels vorm.

Generaal-majoor b.d. Rob Nypels heeft een groot bedrag geschonken aan het daartoe in 2018 opgerichte Nypels-Tans PTSS Fonds. Dit fonds is bedoeld om wetenschappelijk onderzoek en innovatieve projecten te bevorderen op het gebied van psychotraumatologie. In het bijzonder bij militairen en andere geuniformeerden maar ook burgers die lijden onder ernstige posttraumatische stressklachten. Eerder al, in 2013, schonk hij aan het Leids Universiteit Fonds

ten behoeve van projecten op het gebied van geneeskunde, die technologieën ontwikkelen voor toepassing in de gezondheidszorg, het Nypels-van der Zee Fonds. Hij zal met beide fondsen in al zijn bescheidenheid nog lang van betekenis zijn.

Ik wens u veel leesgenoegen met dit boek.

Prof. Dr. Kol-arts H.G.J.M. (Eric) Vermetten
Leiden, april 2020

Mijn jeugd en vaders afkeer van ‘het militaire’

De naam Nypels is niet helemaal onbekend in Nederland, wat overigens niet mijn verdienste is. In Haarlem zal men denken aan Frans Nypels, die jarenlang hoofdredacteur van het *Haarlems Dagblad* was. Bij de *babyboomers* zullen de gedachten uitgaan naar mijn neef Erwin die medeoprichter van D66 is geweest en minister van Volkshuisvesting.¹ En bij militair-historisch geïnteresseerden zal wellicht de naam George Nypels door het hoofd schieten, die, toen hij in de jaren tachtig van de negentiende eeuw een jaar of 25 was, naar Nederlands-Indië vertrok om te dienen bij het KNIL, het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger.² Na enkele jaren kwam hij weer terug om te doceren aan de Koninklijke Militaire Academie, de KMA, in Breda, maar na een poos ging

De opa van Rob Nypels met de Militaire Willems-Orde opgespeld.

hij weer richting Oost en trad daar toen toe tot de generale staf. Hij vocht in Atjeh, waar hij faam verwierf doordat op 11 januari 1887 onder zijn leiding een aanval van Atjehers bij Kota Laksamana werd afgeslagen. Hij raakte echter zwaargewond, ging met gezondheidsverlof en dat leidde uiteindelijk tot afkeuring voor de dienst. Enkele jaren voor de Eerste Wereldoorlog trad hij toe tot de landweer en in 1914 werd hij gemobiliseerd. Toen zat hij trouwens ook in de gemeenteraad van Den Haag als lid van de Vrijzinnig-Democratische Bond, een partij die na de Tweede Wereldoorlog deels zou opgaan in de pvdA en deels in de vvd. Bovendien zat hij vele jaren in de redactie van bladen zoals *Het Koloniaal Weekblad*, *De Haagsche Burgerwacht* en *De Indische Gids*. Voor zijn militaire inzet in de Oost kreeg hij verschillende medailles, waaronder de Militaire Willemsorde 4^e klasse. Hij zou in 1940 uiteindelijk tot generaal-majoor titulair worden benoemd.

Die opa had twee zoons, onder wie dus mijn vader, Maurits Nypels. Hij had ook nog een dochter, maar zij overleed jong. Mijn vader werd een beetje de dupe van twee gegevens. Ten eerste: mijn oom, die uiteindelijk notaris in Nijmegen is geworden, had last van astma. Daardoor was alle zorg en aandacht op hem gericht. Hij mocht ook gaan studeren, in tegenstelling tot mijn vader, al was die allesbehalve dom. Ten tweede: als je wat wilde voorstellen in Den Haag, en dat wilde mijn opa, dan moest je meedoen met het daarbij behorende uiterlijk vertoon; met al de poespas, zeg maar. Het was belangrijk een vosje te hebben en een bontjasje. Je moest op de voorgrond treden, op de voorgrond kunnen treden, op de voorgrond willen treden. Mijn opa was daar geknipt voor. Hij was een prominent figuur en wilde ook een prominent figuur zijn. Dat had zijn prijs. Letterlijk. Het kostte veel geld, dat dus niet aan het gezin kon worden besteed. Dat had het, als gevolg daarvan, bij tijd en wijle niet bepaald breed. De jeugd van mijn vader is hierdoor niet gelukkig geweest en de verstandhouding met zijn vader niet goed. Het militaire waar die voor stond, boezemde ten gevolge bij mijn vader eerder afkeer in dan dat het bewondering opriep. Dat nog even het idee opkwam dat dienst wellicht een uitkomst voor hem kon zijn, bleek dan ook al snel een onjuiste gedachte. Vanwege zijn gebrek aan opleiding besloot ook hij om naar Indië te gaan en daar zijn geluk te beproeven; niet als militair, maar als medewerker op een plantage in Zuid-Sumatra. Daar werd ik geboren, op 5 november 1929. Dat was eigenlijk niet de bedoeling; wel dat ik werd geboren natuurlijk, maar niet dat dat in Zuid-Sumatra, meer precies in Benkoelen, zou zijn.

Toen de geboorte van mijn twee jaar oudere zus aanstaande was, was mijn moeder naar Batavia vertrokken, het huidige Jakarta. De medische zorg was daar immers beter. Het betekende echter wel dat zij eerst naar de kust van Zuid-Sumatra moest lopen, om in een haven een boot te nemen waarmee ze de straat van Soenda kon oversteken. De boot meerde aan in de haven van Batavia vanwaar ze naar een ziekenhuis ging waar ze van mijn zus kon bevallen. Het was nogal een onderneming geweest en dat ze desondanks dit hele proces ook met mij wilde doorstaan, geeft al aan dat de medische zorg in Zuid-Sumatra, en zeker de neonatale zorg, niet bepaald *top of the bill* was. Het ging echter niet door. De straat van Soenda herbergt vier vulkanische eilanden, met als bekendste de in 1883 met veel geweld uitgebarsten, of beter: ontplofte, Krakatau. Juist op het moment dat mijn moeder met mij in haar buik naar Batavia moest gaan en zelfs al op de boot zat, barstte een van de andere vulkanen uit. Uit veiligheidsoverwegingen is toen rechtsomkeert gemaakt. De bevalling werd zo goed en zo kwaad als mogelijk door mijn moeder tegengehouden tot er een Sumatraans ziekenhuisje in Benkoelen was bereikt. Bij de bevalling, die behoorlijk over tijd was, kwam ik, ondertussen flink uit de kluiten gewassen, klem te zitten. Dit verklaart wellicht waarom ik als de dood ben voor verstikking en voor kleine ruimtes. Maar vandaar dus ook dat ik in Benkoelen ben geboren en geregistreerd en niet in Batavia. Het is ook hierom dat ik geen officieel geboortebewijs heb. Dat zou mijn moeder in Batavia zijn overhandigd. Het enige wat ik heb, is een eind jaren dertig gedateerd papiertje, opgestuurd naar Knokke waar ik toen met mijn familie woonde op de Dumortierlaan; een heden ten dage nogal troosteloze straat volgepakt met lelijke nieuwbouwflats. Het briefje is opgesteld door een katholieke pater uit Benkoelen die deze kans om een schaaap in de kudde te krijgen blijkbaar niet aan zich voorbij liet gaan. Al zou er dus kunnen worden gezegd dat ik officieel helemaal niet besta, dat papiertje heeft altijd prima als geboortebewijs gefunctioneerd.

Dat ik eind jaren dertig in Knokke woonde, had met de economische crisis van de jaren dertig te maken. Die sloeg ook in Nederlands-Indië hard toe, waardoor er voor mijn vader geen toekomst meer was op de plantage. Hij ging derhalve in 1935 terug naar Nederland, maar zat wel zonder inkomsten. De familie moest dus bijspringen, om te beginnen ter bekostiging van de overtocht. Eerst woonden we bij zijn ouders in Den Haag, maar al snel werd gevraagd of anderen niet ook wat konden doen. Dus werden wederom de koffers gepakt en daalden we langs de kust zuidwaarts af met Knokke als bestemming. Daar woonde mijn oma van moeders kant. De eerste lagere school die ik bezocht was daar-

Envelop van het 'geboortebewijs'.

Het 'geboortebewijs'.

